

УДК 368.01

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ: ОСНОВНІ ІМПЕРАТИВИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Л. Алексеєнко¹, Г. Кулина², Ю. Ціжма³

1 – Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету
46022, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
email: olecolm@ukr.net

2 – Тернопільський національний економічний університет
46022, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11
email: gkulyna@gmail.com

3 – ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57
email: yranok@ukr.net

Досліджено визначальні риси формування цифрової економіки та окреслено їхній вплив на функціонування фінансових посередників. Висвітлено основні новації та сучасні фінансові технології, які застосовуються у страховій індустрії з метою утримання чи досягнення конкурентніших переваг або ж ефективності управлінських рішень, що призводить до перетворення страхової справи в індустрію нового покоління. Проаналізовано тенденції розвитку ринків страхових послуг окремих країн і групи страхових компаній України за основними показниками діяльності. Оцінено рівень економічної безпеки вітчизняного страхового ринку з метою виявлення стратегічних пріоритетів його розвитку. Акцентовано увагу на потребі удосконалення основ функціонування вітчизняного ринку страхових послуг відповідно до запропонованої стратегії, яка охоплює п'ять складових: нарощення обсягів страхової діяльності та розширення капіталізації ринку, формування професійної інфраструктури ринку, апробування інноваційних підходів до розвитку страхової діяльності та страхового ринку в цілому, досягнення раціонального співвідношення між ключовими структурними характеристиками функціонування ринку, а також гармонізацію вітчизняного страхового законодавства з міжнародними стандартами і нормами.

Ключові слова: інноваційні технології, ринок страхових послуг, стратегія розвитку, новітні тренди, фінансова глобалізація, цифровізація економіки, цифрові платформи.

Детермінантою соціально-економічного розвитку економічних систем є ефективно функціонуючий ринок страхових послуг, який створює передумови для нівелювання частини ризиків, що зумовлюють життєдіяльність громадян країни та господарювання суб'єктів ринкових відносин чи міжнародних утворень, котрі визначають основи розвитку всієї спільноти, за рахунок забезпечення їхнього страхового захисту. Більше того, посилення страхового захисту громадян особливо важливе в контексті запровадження “Індустрії 4.0”, результатом якої, на думку проф. С. О. Білої, стане загострення проблеми безробіття, погіршення демографічної ситуації через ліквідацію традиційних робочих місць [1, с. 13]. Адже в еру цифровізації та прагнення до егалітарності суспільства перехід до неоекономіки (фінансоміки) визначається процесами трансформації фінансової сфери в окрему специфічну форму діяльності зі своїми ресурсами, інструментами, технологією та законами розвитку.

Визначальними рисами нової економіки є: продуктивність, яка все більшою мірою залежить від використання досягнень науки і техніки, якості інформації та менеджменту; перехід виробників і споживачів від матеріального виробництва в інформаційну діяльність (у розвинених капіталістичних країнах); глибока трансформація організації виробничого процесу, яка полягає у заміні стандартизованого масового виробництва гнучким і вертикально інтегрованою організацією горизонтальними мережними взаєминами між підрозділами; глобалізація, у відповідності з якою усе організовується незалежно від кордонів; революційний характер технологічних змін, центральне місце в якому посідають інформаційні технології, здатні змінювати матеріальну основу сучасного світу [2, с. 16-17].

Окреслені вище трансформації визначають розвиток і вимагають змін більшості сфер вітчизняної економіки, у т. ч. й страхової, з метою модернізації основ функціонування ринку страхових послуг, апробування інноваційних підходів до ведення страхової діяльності, новелізації страхових продуктів і каналів їх просування, зважаючи на мінливість потреб і побажань своїх клієнтів.

Проблематика формування цифрової економіки та пов'язаних із нею фінансової глобалізації, фінансових інновацій, інформаційних технологій і цифрових платформ є предметом дискусій та досліджень С. Білої, Ф.-Г. Кардозо, М. Кастельса, М. Керноя, С. Кохена, С. Шмуклера та ін. Окремими аспектами функціонування ринку страхових послуг і страхової індустрії, тенденцій їх розвитку та впливу новітніх трендів цифровізації економіки займалися такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як: В. Базилевич, В. Виговська, В. Ерастов, О. Залетов, В. Майер-Шенбергер, Р. Пікус, Н. Приказюк, О. Слободянюк, Н. Ткаченко, Л. Шірінян тощо. Віддаючи належне існуючим напрацюванням та не применшуючи їх вагомості, варто акцентувати увагу на питанні розробки стратегічних напрямів розвитку і формування конкурентоспроможного ринку страхових послуг в Україні за умов посилення нових трендів, зумовлених цифровізацією суспільства та поглибленням фінансової глобалізації.

Метою статті є дослідження новітніх трендів і сучасних фінансових технологій, які сприяють формуванню цифрової економіки, та розробки на їхній основі стратегічних напрямів розвитку вітчизняного ринку страхових послуг, адже від виваженості й своєчасності апробування їх залежить ефективність функціонування національних економічних систем, економічне зростання країни в цілому та можливість забезпечення повноцінного страхового захисту суспільства.

Ера цифровізації економіки безумовно спричинила зміну характеру потоків капіталу та зростає використання міжнародних фінансових посередників, що, на думку економіста Світового банку С. Л. Шмуклера, є одним із найважливіших подій у фінансовій глобалізації [3]. Самі ж фінансові посередники змінюють основи ведення бізнесу, апробовуючи різноманітні новативні управлінські рішення та сучасні фінансові технології. Так, як відзначає В. Майер-Шенбергер, багато страхових компаній розпочали попереднє застосування Big Data-технологій передачі даних, сподіваючись забезпечити тим самим подальший розвиток та інновативність. Це зумовлює адаптацію до них своїх стратегій в маркетингу, розробці продуктів, ціноутворенні, обслуговуванні та управлінні, тим самим перетворюючись на страховий бізнес наступного покоління [4].

Більше того, провідними новаціями на ринку страхових послуг стали:

- віртуальне врегулювання вимог (наприклад, програмне забезпечення американської СК Trōv дозволяє користувачам миттєво отримувати на вимогу поліси страхування мікро-тривалості);
- платформи P2P-страхування (так, компанії Lemonade і Friendsurance пропонують групам людей, які добре знають одного, створювати “пули” взаємного страхування. Обидні компанії досягли вражаючих результатів);
- інноваційні системи управління та порівняння (наприклад, компанія Embroker у Сан-Франциско надає безкоштовну платформу для малих і середніх компаній керувати і купувати страхування бізнесу. Таким чином, Embroker “буде першу в світі комерційну систему управління страхуванням”. Британська компанія Brolly також пропонує безкоштовний доступ до платформи управління страхуванням, але для приватних осіб, а не для бізнесу [5]);

- ширший спектр використання мобільних додатків задля забезпечення покриття на ходу (наприклад, такі страхові компанії, як Sure, Trōv і Lemonade);
- дизайн продукту, орієнтованого на клієнта, тим самим демонструючи користувачам, чому ухвалюють рішення про страхування, навіть якщо вони не сприяють клієнту;
- системи моніторингу Smart Homes, що сприяє просуванню продуктів зі страхування майна за рахунок їхнього здешевлення (США);
- у сфері медичного страхування – на біометричні датчики, такі як FitBits (страховики вже пропонують до використання біометричні датчики своїм клієнтам, щоб стимулювати їх перейти на здоровий спосіб життя);
- застосування технології Drone, що, на думку Голови вимог Munich Re Т. Бютнера, може стати стандартом у регулюванні збитків й управлінні претензіями та ін. [5].

Щодо вітчизняного ринку страхових послуг, то варто підкреслити, що незважаючи на доволі високі темпи його зростання, в порівнянні з іншими країнами (табл. 1), на сьогодні він не зміг зарости достатніх параметрів свого поступу і стати конкурентоспроможним.

Таблиця 1

Обсяги страхових премій країн-лідерів за видами страхування

дол. США

Країни-лідери	Life-страхування			Non-life-страхування		
	2016 р.	2017 р.	Темпи приросту, %	2016 р.	2017 р.	Темпи приросту, %
Австралія	44 465	47 893	7,71	37 706	32 169	-14,69
Велика Британія	95 218	93 499	-1,81	195 637	189 833	-2,97
Індія	19 522	24 764	26,85	62 375	73 240	17,42
Італія	40 424	41 562	2,82	119 202	113 947	-4,41
Канада	64 381	67 927	5,51	48 947	51 592	5,40
Китай	203 515	223 876	10,0	262 616	317 570	20,93
Нідерланди	61 550	63 404	3,01	16 120	15 610	-3,16
Німеччина	119 709	126 005	5,26	95 084	96 973	1,99
Південна Корея	72 625	78 378	7,92	104 284	102 839	-1,39
США	792 378	830 315	4,79	557 604	546 800	-1,94
Тайвань	16 952	18 873	11,33	84 496	98 602	16,69
Франція	84 508	88 083	4,23	152 909	153 520	0,39
Японія	117 272	114 818	-2,09	334 161	307 232	-8,06
Україна	1 269	1 523	20,02	108	110	1,85
Європа, всього	597 863	621 171	3,89	850 956	858 025	0,83
По світу, всього	2 120 869	2 234 424	5,35	2 581 972	2 657 270	2,92

Джерело: складено та розраховано на основі [6].

Зокрема, до ТОП-3 країн з найвищим рівнем проникнення страхування життя належали США, Китай та Японія, тоді як з ризикових видів страхування – США, Китай та Німеччина. Натомість в Україні проникнення страхування є вкрай мізерним і далеким від свого нормативного значення (8-12 у відповідності з параметрами забезпечення фінансової безпеки держави). У 2000 р. його величина склала 1,3, у 2004 р. зросла до свого максимального значення 5,62, а починаючи з 2005 р. зменшувалась і в 2017 р. досягла 1,46 (небезпечний рівень). Загалом за останні п'ять років окреслений індикатор фінансової безпеки страхового ринку країни зменшився на 0,5, тобто на 25,5 % (у 2013 р. – 1,96, у 2014 р. – 1,69, у 2015 р. – 1,53, у 2016 р. – 1,47) [7-8].

При цьому участь кожного страховика в основних показниках розвитку страхового ринку залишається індивідуальною (табл. 2) (дані за 9 міс. 2018 р.).

Таким чином, можна стверджувати, що незважаючи на те, що кількісні показники вітчизняного ринку страхових послуг мають тенденцію до зростання, його інституційні та функціональні

характеристики далекі від реальних потреб економіки країни та населення загалом. Все це уповільнює його еволюцію та потребує виваженого й переосмисленого підходу до реформування задля забезпечення конкурентних переваг і зміцнення позицій у глобальному фінансовому просторі. З цією метою необхідно розробити стратегію його розвитку, яка б відповідала новим вимогам і була на часі (авторське бачення окремих її компонент подано на рис. 1).

Таблиця 2

Групи страхових компаній за основними показниками діяльності

СК за обсягом страхових платежів, млн грн	Кількість, од.	Страхові платежі, млн грн	Страхові виплати, млн грн	Вихідне перестраховування, млн грн	Витрати на ведення справи, млн грн	Податок на прибуток, млн грн	Фінансовий результат, млн грн
до 1	61	12,9	84,9	1,8	49,5	0,5	-49,5
від 1 до 10	62	268,2	112,4	60,9	197,5	6,0	8,7
від 10 до 30	33	604,8	105,4	153,2	277,9	24,5	-42,3
до 30	156	885,9	302,7	215,9	524,9	31,0	-83,1
від 30 до 100	38	2 154,2	790,5	486,9	895,9	63,9	-21,8
до 100	194	3 040,1	1 093,2	702,8	1 420,8	94,9	-104,9
понад 100	64	31 730,5	7 769,2	10 914,3	10 700,6	733,8	1 669,9

Джерело: побудовано на основі [9; 4].

Окреслена стратегія має охоплювати усі аспекти його функціонування та сприяти: розширенню капіталізації ринку та обсягів діяльності на ньому страхових компаній, формуванню професійної інфраструктури ринку, апробуванню інноваційних підходів до розвитку страхової діяльності та страхового ринку в цілому, досягненню раціонального співвідношення між ключовими структурними характеристиками функціонування ринку, а також гармонізації вітчизняного страхового законодавства з міжнародними стандартами і нормами.

Передумовою формування конкурентоспроможного ринку страхових послуг є комплексна модель, що ґрунтується на всебічному державному сприянні та підтримці галузі і яка сприятиме досягненню очікуваних ефектів. Так, досягнення стратегічної мети та завдань державної політики формування конкурентоспроможного ринку страхових послуг в Україні передбачає реалізацію узгоджених між собою інституціональних і структурних заходів.

За напрямом інституціональних змін необхідним є: удосконалення нормативно-методичного базису, його уніфікація з міжнародними стандартами і нормами; запровадження європейських механізмів координації та стимулювання діяльності учасників ринку; сприяння розвитку ефективних ринкових інститутів, серед яких чільне місце займають об'єднання страховиків. Більше того, євроінтеграційний курс України вимагає від неї електронної ідентифікації та автентифікації, що обумовлює її приєднання до проекту ЄС Secure idenTity acrOss boRders linKed 2.0 (Stork 2.0), яким передбачено забезпечення розбудови єдиного середовища електронної ідентифікації та автентифікації в ЄС. Проте без забезпечення належного рівня цифровізації економіки країни буде вкрай важко досягти поставлених цілей [10, с. 159]. Як результат, це дозволить подолати фрагментацію правової й інституціональної бази на страховому ринку.

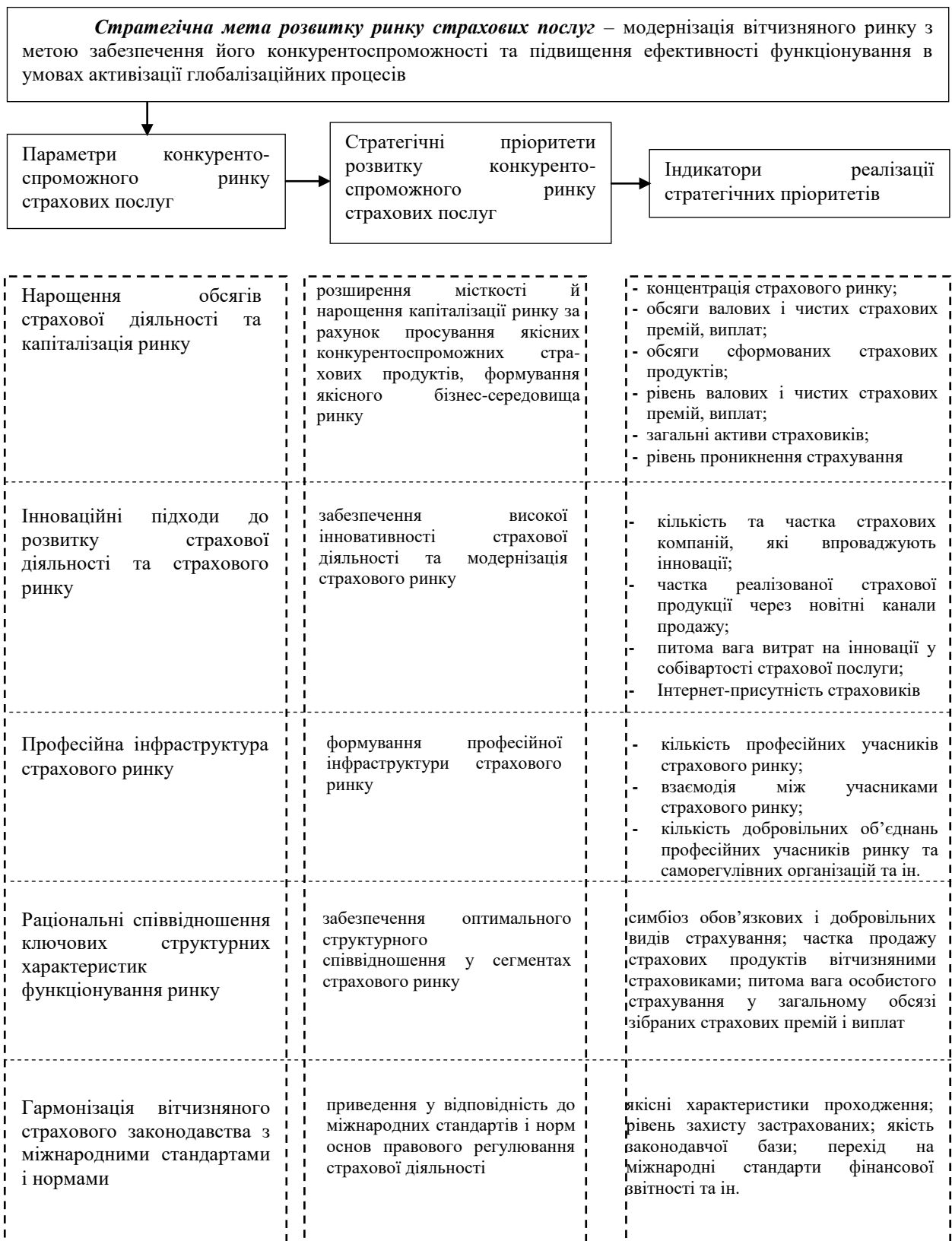

Рис. 1. Характеристики стратегії формування конкурентоспроможного ринку страхових послуг

Джерело: розроблено авторами.

Щодо структурних змін у сфері функціонування вітчизняного ринку страхових послуг, то до них відносимо: підвищення прозорості та стандартизованості пропонованих послуг, намагання зробити їх більш комплексними та дешевшими; сприяння розвитку на ринку страхових брокерів та інших професійних оцінювачів ризиків і збитків; популяризація страхування серед населення, особливо в частині медичного страхування (в контексті медичної реформи, яка відбувається в країні) та страхування життя, щоб у майбутньому в населення відбулася диверсифікація джерел доходів за рахунок програм страхування; удосконалення методології диверсифікації ризиків, які приймаються на страхування, та більш точне прогнозування процентних ставок для кожного конкретного страхового договору.

Насамкінець варто забезпечити:

- підвищення якості страхових продуктів за рахунок використання нових можливостей і технологій;
- новелізацію каналів просування страхових послуг (Saccos і Chamas, bancassurance) [11];
- здешевлення страхових продуктів за рахунок зменшення витрат на підготовку, укладення і обслуговування страхових договорів;
- нівелювання негативного впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на функціонування ринку за рахунок апробації новітніх технологій управління ними; підвищення інформаційно-технологічного забезпечення діяльності страхових компаній;
- створення платформ зі спільної розробки і впровадження ІТ- та програмного забезпечення, оцифрування фінансових послуг та ін.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, соціально-економічні трансформації, які відбуваються в суспільстві під впливом формування цифрової економіки, особливо у страховій сфері (лібералізація економічних відносин, координація й стандартизація страхової діяльності), вимагають реформування національних ринків страхових послуг. Адже більш інтенсивно еволюція страхового сектора відбувається саме в тих регіонах і країнах, які розвиваються, через наявність попиту на страхові послуги, економічне зростання, підвищення рівня страхової культури та усвідомлення потреби у страховому захисті. Саме тому актуальною є розробка ефективної моделі конкурентоспроможного ринку страхових послуг, яка б дозволила вивести його на вищий рівень розвитку.

По-друге, пріоритети розвитку ринку страхових послуг мають відповідати стратегічній меті – модернізації вітчизняного ринку з метою забезпечення його конкурентоспроможності та підвищення ефективності функціонування в умовах активізації глобалізаційних процесів.

По-третє, для України без забезпечення належного рівня цифровізації економіки й апробації принципів Solvency II з метою уніфікації страхової діяльності з європейськими нормами і правилами буде доволі складно досягти поставлених цілей у поступі страхового ринку.

Таким чином, досягнення в Україні економічного розвитку і зростання можливе за рахунок виконання цілого комплексу важливих заходів і завдань, пріоритетне місце серед яких належить апробуванню новітніх фінансових технологій і платформ в рамках цифровізації суспільства. Країна з таким могутнім науковим потенціалом має усі шанси на досягнення омріяних темпів еволюції фінансового ринку, лише необхідно комплексно підійти до розв'язання поставленого завдання.

Список використаної літератури

1. Біла С. О. Новітні тренди розвитку глобалізаційних процесів / С. О. Біла // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. № 33/1. – С. 7–15.
2. Castells M., Carnoy M., Cohen S., Cardoso F. eds. The Information Economy and the New International Division of Labo. The New Global Economy in the Information Age: Reflections on our Changing World. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press. 1993. P. 15–19.
3. Schmukler Sergio L. Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/39922690_Benefits_and_Risks_of_Financial_Globalization_Challenges_for_Developing_Countries.
4. Big Data: Boosting Insurance Development and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.swissre.com/china/big_data_boosting_insurance_development_and_innovation.html.

5. Innovation in Insurance: how technology is changing the Industry [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://www.iif.com/portals/0/Files/private/32370132_insurance_innovation_report_2016.pdf.
6. World insurance in 2017: solid, but mature life markets weigh on growth. URL: https://www.swissre.com/dam/jcr:a160725c-d746-4140-961b-ea0d206e9574/sigma3_2018_en.pdf.
7. Огляд страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html>.
8. ВВП [Електронний ресурс] // Мінфінмедіа. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.
9. Залетов О. Страховий ринок України: поточний стан та перспективи розвитку в 2019 році / О. Залетов // Український страховий клуб. – 2019. – Лютий. – С. 2–4.
10. Алексеєнко Л. М. Модернізація фінансових технологій на ринку страхових послуг в умовах розвитку Інтернет-страхування / Л. М. Алексеєнко, Г. М. Кулина // Економічний простір. – 2018. – № 135. – С. 150–161.
11. Determining key strategies for revolutionizing the insurance industry [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://www.akinsure.com/images/Industry_Overview_Study-Strategies_to_grow_the_insurance_industry.pdf

References

1. Bila, S. O. (2017). Novitni trendy rozvytku globalizacijnyh procesiv [Newest trends of globalization processes development]. *Ekonomichnyj visnyk universytetu– University Economic Bulletin*, 33/1, 7–15 [in Ukrainian].
2. Castells, M., Carnoy, M., Cohen, S., Cardoso, F. eds. *The Information Economy and the New International Division of Labo. The New Global Economy in the Information Age: Reflections on our Changing World*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press. 1993. P. 15–19 [in English].
3. Schmukler Sergio L. Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries. *researchgate.net*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/39922690_Benefits_and_Risks_of_Financial_Globalization_Challenges_for_Developing_Countries [in English].
4. Big Data: Boosting Insurance Development and Innovation. *swissre.com*. Retrieved from: https://www.swissre.com/china/big_data_boosting_insurance_development_and_innovation.html [in English].
5. Innovation in Insurance: how technology is changing the Industry. *iif.com*. Retrieved from: https://www.iif.com/portals/0/Files/private/32370132_insurance_innovation_report_2016.pdf [in English].
6. World insurance in 2017: solid, but mature life markets weigh on growth. *swissre.com*. Retrieved from: https://www.swissre.com/dam/jcr:a160725c-d746-4140-961b-ea0d206e9574/sigma3_2018_en.pdf [in English].
7. Ogljad strahovogo rynku. www.nfp.gov.ua. Retrieved from: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html>.
8. VVP. *index.minfin.com.ua*. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.
9. Zaljetov, O. (2019). Strahovyj rynek Ukraïny: potochnyj stan ta perspektyvy rozvytku v 2019 roci [Insurance market of Ukraine: current state and development prospects in 2019]. *Ukraïns'kyj strahovyj klub – Ukrainian Insurance Club*, Ljutyj, 2–4.
10. Aleksejenko, L. M., @ Kulyna, G. M. (2018). Modernizacija finansovyh tehnologij na rynku strahovyh poslug v umovah rozvytku Internet-strahuvannja [Modernization of financial technologies in the market of insurance services in the conditions of development of Internet insurance]. *Ekonomichnyj prostir – Economic space*, 135, 150–161 [in Ukrainian].
11. Determining key strategies for revolutionizing the insurance industry. *akinsure.com*. Retrieved from: http://www.akinsure.com/images/Industry_Overview_Study-Strategies_to_grow_the_insurance_industry.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2019
Прийнята до друку 13.03.2019

MARKET OF INSURANCE SERVICES : BASIC IMPERATIVES OF STRATEGIC DEVELOPMENT

L. Alekseyenko¹, H. Kulyna², Y. Tsizhma³

*1 – Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
Ternopil National Economic University
46022, Ternopil, Lvivska Str., 11
email: olecolm@ukr.net*

*2 – Ternopil National Economic University
46022, Ternopil, Lvivska Str., 11
email: gkulyna@gmail.com*

*3 – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenko Str, 57
e-mail: yranok@ukr.net*

Determinant of socio-economic development of economic systems is an effective functioning market of insurance services, which creates the preconditions for eliminating some of the risks that cause the life of citizens of the country and the management of subjects of market relations or international entities, which determine the basis of development of the whole community, by ensuring their insurance protection.

The purpose of the article is to investigate the latest trends and modern financial technologies that contribute to the formation of the digital economy, and to develop on their basis strategic directions of development of the domestic insurance market, since the efficiency and functioning of national economic systems, economic growth of the country as a whole depends on the prudence and timeliness of their testing, possibility of providing full insurance protection of the society.

The defining features of the formation of the digital economy are investigated and their influence on the functioning of financial intermediaries is outlined. The main innovations and modern financial technologies used in the insurance industry are described to maintain or achieve more competitive advantages or the effectiveness of management decisions, which leads to the transformation of the insurance business into the industry of the new generation. The analysis of tendencies of development of insurance services markets of individual countries and group of insurance companies of Ukraine on the main indicators of activity is carried out. Evaluated the level of economic security of the domestic insurance market in order to identify the strategic priorities of its development. The emphasis is on the need to improve the basis of the functioning of the domestic insurance services market in accordance with the proposed strategy, which covers five components: increasing the volume of insurance activities and expanding market capitalization, the formation of professional infrastructure of the market, testing of innovative approaches to the development of insurance business and the insurance market in general, achievement of a rational correlation between the key structural characteristics of the functioning of the market, as well as the harmonization of domestic insurance On legislation with international standards and norms.

Key words: innovative technologies, insurance services market, development strategy, latest trends, financial globalization, digitalization of the economy, digital platforms.